

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Катя Гинева Кайрякова
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

на

Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
Професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство”, докторска програма
„Музика”

Докторант: Виолета Петрова Глогова, докторант на самостоятелна подготовка към
Магистърски факултет, научна специалност *Музикознание и музикално изкуство* на
НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Тема: **Двигателна терапия чрез танцови техники и влиянието ѝ върху
невербалната комуникация при деца с разстройства от аутистичния спектър**

Научни ръководители: доц. д-р Маргарита Станкова, доц. д-р Ася Иванова

Общо представяне на процедурата и получените за рецензиране материали

Рецензията е изготвена въз основа на Заповед №3-РК-126 от 19.02.2026 г. на Ректора на НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ относно утвърждаване състав на научно жури и представени от докторанта дисертационен труд, автореферат, справка за приносите в дисертационния труд, публикации по темата на дисертационния труд, в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ за придобиване на образователна и научна степен „доктор” и научна степен „доктор на науките”.

Кандидатът Виолета Петрова Глогова е представила за рецензиране:

- ✓ Дисертационен труд в обем от 164 страници, от които 127 основен текст, със следната структура: увод, изложение в четири глави, заключение, справка за приносите, библиография и приложения. Библиографската справка включва 20 заглавия на кирилица и 220 на латиница, 2 приложения
- ✓ Автореферат, в обем от 20 страници, подготвен в съответствие с академичните изисквания.

Кратки биографични данни за докторанта

Докторантът Виолета Петрова Глогова е завършила Магистърска програма „Хореография на модерния танц“ в Нов български университет, 2017г. и Предучилищна и начална педагогика в СУ „Св. Климент Охридски“ през 2023г. Притежава допълнителни квалификации за треньор по спортни танци от Национална спортна академия – 2008г., съвременни танцови техники – Национална спортна академия – 2011г., инструктор по аеробика и каланетика – НСА, 2019г. и инструктор по зумба – НСА – 2023г. От 2004г до 2017г. работи като танцов педагог на деца в предучилищна и училищна възраст, от 2017г. до 2022г. е хоноруван преподавател по Аеробика и Зумба в Нов български университет. От 2022г. е щатен преподавател, консултант по програма „Курсове по спорт“ в НБУ и Танцов педагог в основно прогресивно училище СLM, специализирано за работа с деца с аутизъм – 2022-2025г.. Биографията и професионалният път на автора на предложението за рецензиране дисертационен труд Виолета Глогова ясно подсказва причината за ориентацията към изследваната тема: **Двигателна терапия чрез танцови техники и влиянието ѝ върху невербалната комуникация при деца с разстройства от аутистичния спектър.**

Тема, представяща богат танцов и педагогически опит и обучението в докторантура се явява естествено продължение в усъвършенстването на професионални и лични качества.

Актуалност на темата

Представеният дисертационен труд е посветен на изключително актуална и социално значима проблематика, свързана с развитието на комуникативните умения при деца с разстройства от аутистичния спектър (РАС). В контекста на нарастващата честота на тези разстройства и ограничените възможности на съществуващите терапевтични подходи, изследването на алтернативни и допълващи методи, какъвто е танцово-двигателната терапия, има съществено значение както за науката, така и за практиката. Особено важен е фокусът върху невербалната комуникация като основен канал за взаимодействие при деца с ограничени вербални способности. В този смисъл дисертационният труд отговаря на реални потребности на съвременното общество и има потенциал за пряко приложение в образователната и терапевтичната практика.

Обща характеристика и оценка на дисертационния труд

По формални показатели дисертационният труд отговаря на изискванията към такъв тип научни разработки.

Уводната глава представлява концептуално добре структурирано въведение в изследователската проблематика, като ясно дефинира научното поле, обосновава актуалността на темата и формулира основните параметри на изследването. Още в началото авторът поставя фокуса върху разстройствата от аутистичния спектър (РАС) като значим социален и научен проблем, подчертавайки тяхната нарастваща честота и липсата на точна статистика в България. Представянето на глобални и национални данни създава необходимия контекст и аргументира социалната значимост на изследването. Особено ценен е акцентът върху ограничената ефективност и достъпност на съществуващите терапевтични интервенции, което логично води до необходимостта от разработване на алтернативни и допълващи методи. В теоретичен план уводът ясно извежда централната роля на комуникацията, и по-конкретно на невербалната комуникация, като ключов дефицит при децата с РАС. Логически последователно е изведена ролята на двигателната активност и танца като средство за въздействие върху комуникативните и социалните умения. Авторът обосновава избора на танцово-двигателната терапия (ТДТ) като интегративен подход, който съчетава двигателни, емоционални и социални компоненти. Посочените научни източници подкрепят тезата, че координираното движение може да допринесе за подобряване на психомоторното функциониране и социалната адаптация на деца с РАС. Съществен принос на увода е включването на семейния контекст, като се акцентира върху ролята на родителите и значението на взаимодействието „родител–дете“. Това разширява изследователската перспектива отвъд индивидуалната терапия и я поставя в по-широка социална рамка, което е в съответствие със съвременните интердисциплинарни подходи. От методологична гледна точка, уводът ясно формулира: **обекта на изследване, предмета, целта и задачите**, които са логически обвързани с целта и обхващат както разработването, така и апробирането и анализа на методиката. Методическият апарат е представен подробно и включва както авторски, така и стандартизирани инструменти.

Комбинацията от качествени (наблюдение, матрица за оценка) и количествени методи (АТЕС) демонстрира стремеж към обективност и надеждност на резултатите. Особено внимание заслужават разработените авторски методики за подбор на движения и музикални теми, които представляват потенциален научно-приложен принос. В заключение може да се обобщи, че уводната глава изпълнява в пълна степен своите функции – да въведе, аргументира и структурира научното изследване. Тя демонстрира добра теоретична подготовка, ясно дефинирана изследователска рамка и обоснован избор на методология. Поставената проблематика е актуална, социално значима и научно релевантна, а предложената изследователска концепция има потенциал както за научен принос, така и за практическо приложение.

Втора глава - Теоретична постановка - представлява мащабен и систематично изграден теоретичен обзор, който служи като концептуална основа на изследването. Тя демонстрира стремеж към интердисциплинарност, обединявайки знания от областите на комуникационните науки, психологията, педагогиката и терапията чрез движение. Структурата на главата е логически последователна и добре организирана. Тя следва ясна линия на развитие: Изясняване на понятието невербална комуникация, представяне на основните теоретични модели, анализ на връзката между вербална и невербална комуникация, функционален анализ на невербалното поведение, детайлизиране на неговите основни компоненти, обвързване на всички тези аспекти с особеностите при деца с РАС. Тази структура показва добре обмислен преход от общото към частното и подготвя теоретичната рамка за емпиричното изследване. Разделът **Невербална комуникация – определения и теории** предлага обширен преглед на различни дефиниции на невербалната комуникация, като се включват както класически, така и съвременни автори. Силна страна е представянето на разнообразни гледни точки – от широки интерпретации (включващи външен вид и поведенчески избори) до по-структурирани концепции за кодирани социални сигнали. **Връзка между вербална и невербална комуникация** - този подраздел е сред най-силните в теоретичен план. Представени са както класически модели, така и критични позиции към тях. Авторът демонстрира балансиран подход, като: представя идеята за доминираща роля на невербалната комуникация, но същевременно включва изследвания, които подчертават значението на интеграцията между двата типа комуникация. Особено ценен е изводът, че: комуникационните канали са трудно отделими и функционират като взаимодействаща система. Тази постановка е ключова за последващото въвеждане на танца като комплексно средство за въздействие. Функционалният анализ е ясно структуриран и педагогически издържан. Представени са основните функции: допълване, противоречие, акцентирание, повторение, регулиране, заместване. Този раздел има силна приложна стойност, тъй като директно свързва теорията с практиката и подготвя основата за терапевтични интервенции. Основните компоненти на невербалната комуникация е най-обемната и аналитично наситена част от главата. Разгледани са ключови компоненти като: проксемика, хаптика, окулезика, хронемика. Съществено предимство е, че всеки компонент се анализира в два аспекта: общотеоретичен и в контекста на РАС. Този двоен анализ значително повишава научната стойност на изложението по отношение на ясна връзка

между теория и клинична практика, използване на актуални изследвания, поставен акцент върху специфичните дефицити при деца с РАС. Особено значим е анализът на окулезиката, където се разглеждат емпирични изследвания върху проследяването на погледа – тема с висока актуалност в изследванията на аутизма. Макар танцът да не е основен обект на тази глава, той е концептуално подготвен чрез: разглеждането на движението като носител на смисъл, подчертаване на телесната експресия като комуникационен канал, извеждането на необходимостта от интегриран подход. Така теоретичната постановка успешно изгражда основата за следващите глави, в които танцът се явява основен терапевтичен инструмент. В обобщение Глава II представлява задълбочен и добре структуриран теоретичен обзор, който демонстрира широка научна осведоменост, интегрира различни теоретични направления и осигурява стабилна концептуална основа за емпиричното изследване. Тя изпълнява успешно своята функция да обоснове избора на танцово-двигателната терапия като подходящ метод за въздействие върху невербалната комуникация при деца с РАС и подготвя логически преход към методологичната част на дисертацията.

Трета глава представлява методологичното ядро на дисертационния труд. Изследването е организирано като експериментално-педагогически модел с интервенционен характер, реализиран чрез 12-седмична танцово-двигателна програма. Подходът включва предварителна оценка, терапевтична интервенция и последваща оценка. Този тип дизайн е подходящ за изследване на ефекта от приложена терапия и позволява проследяване на динамиката на промените в поведението на участниците. Използваните методи и методологичният инструментариум за събиране и анализ на данните е комплексен и включва четири взаимодопълващи се метода:

- **Матрица за оценка на невербалните поведенчески реакции** - авторски инструмент, разработен специално за нуждите на изследването, който позволява структурирано наблюдение и се прилага в модел „преди–след“;
- **Стандартизиран инструмент АТЕС (Autism Treatment Evaluation Checklist)**, който осигурява обективност и стандартизация и позволява количествено измерване на ефекта. Включването на такъв международно признат инструмент значително повишава научната достоверност на резултатите.
- **Методика за подбор на движения** - авторска разработка, базирана на литературен анализ, експертна оценка и педагогически опит, която систематизира двигателния материал, отчита специфичните особености на деца с РАС и цели развитие на координация, ритъм и социално взаимодействие. Представената методика има ясно изразен научно-приложен характер и представлява съществен принос.
- **Методика за избор на музикални теми** - този инструмент допълва двигателната методика и въвежда контрол върху ритъм, темпо, динамика, емоционална насоченост. Методиката показва висока степен на интердисциплинарност и разбиране за ролята на музиката като терапевтичен фактор.

В обобщение може да се заключи, че трета глава демонстрира добре изградена методологична рамка, която: е адекватна на поставените цели; използва съвременни и релевантни инструменти; предлага оригинални авторски решения. Особено ценен принос са разработените методики за подбор на движения и музикален материал, които имат потенциал за практическо приложение в терапевтичната работа с деца с РАС.

Четвърта глава представлява емпиричното ядро на дисертационния труд, в което се представят, анализират и интерпретират резултатите от проведеното изследване. Тя е ключова за доказване на поставената изследователска теза и за оценка на ефективността на танцово-двигателната терапия (ТДТ) върху развитието на невербалната комуникация при деца с разстройства от аутистичния спектър. Структурата е логично изградена и следва използваните в методологията инструменти. Представянето на резултатите е организирано в няколко основни направления:

- оценка на невербалните поведенчески реакции;
- резултати от АТЕС;
- ефект от методиката за подбор на движения;
- ефект от методиката за избор на музика;
- очаквани ползи от разработените методики.

Тази последователност демонстрира добра вътрешна логика и проследимост между методи и резултати. Резултатите от авторската матрица за оценка показват положителна динамика в развитието на невербалната комуникация. Особено важно е, че промените са отчетени чрез сравнителен анализ „преди–след“, което позволява да се проследи ефектът от интервенцията. Налице е ясна връзка между приложената терапия и наблюдаваните резултати. Данните подкрепят основната изследователска хипотеза. Анализът на резултатите от АТЕС показва: подобрение в комуникационните умения, повишена социална ангажираност, положителни промени в поведението и когнитивните реакции. Използването на стандартизираният инструмент позволява обективиране на резултатите, съпоставимост с други изследвания, повишаване на научната надеждност. Резултатите от методиката за подбор на движения показват, че подобрените двигателни упражнения стимулират ритмичността, подобряват двигателната координация, насърчават социалното взаимодействие. Резултатите от методиката за избор на музика показват, че правилният подбор на музика: улеснява включването в дейността, подпомага синхронизацията на движенията, усилва терапевтичния ефект. Изведената връзка между получените резултати и теоретичната рамка подчертава, че невербалната комуникация може да бъде ефективно развивана чрез двигателна активност, танцът функционира като интегративен терапевтичен инструмент, взаимодействието движение-музика-емоция има синергичен ефект. Глава IV успешно изпълнява своята функция да представи и интерпретира резултатите от изследването. Данните ясно показват положителен ефект от танцово-двигателната терапия върху развитието на невербалната комуникация при деца с РАС. Резултатите са логически обвързани с теоретичната рамка и потвърждават изследователската хипотеза. Въпреки някои методологични ограничения, главата има висока научна и приложна стойност.

Финалните части на дисертационния труд са добре структурирани и изпълняват своите научни функции. Те синтезират резултатите от изследването, потвърждават изследователската теза, формулират значими научни и приложни приноси, очертават перспективи за бъдещо развитие.

В обобщение - дисертационният труд демонстрира:

- добра теоретична подготовка;
- адекватна методология;
- практическа насоченост;
- потенциал за реално приложение.

Напълно приемам изложените и аналитично представени четири научни и четири научно-приложни приноси на труда, които могат да бъдат оценени като съществени и релевантни за научната и практическата област.

Докторантът е посочил четири самостоятелни и една в съавторство публикации по темата на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изхождайки от всичко казано по-горе изразявам своята **положителна** оценка за дисертационния труд **Двигателна терапия чрез танцови техники и влиянието ѝ върху невербалната комуникация при деца с разстройства от аутистичния спектър** и предлагам на уважаемото научно жури да бъде присъдена на Виолета Петрова Глогова образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство”, докторска програма „Музика”.

10 май 2026 г.
гр. Варна

Изготвил становището:

проф. д-р Катя Кайрякова

